

закладів. За ред. М.П.Гандзюка. - К.-Каравела, 2003 - 408с.

2. *Гришнова О.А.* Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. К.: Знання, 2004.-535 с.

3. *Варення Г.* Управління ризиками нещасних випадків як аксіома працезахоронної діяльності // Охорона праці. - 2004. - №4. - С.22.

4. *Дегтяренко Г.С.* Динаміка травматизму в Україні в умовах змінювання обсягів виробництва // Вісник Нац. техн. ун-ту України «КПІ». - 2001. - ВІП.5. - С.113.

5. *Иценко М.І.* Оцінка соціально-економічного ефекту від вжиття заходів щодо створення безпечних умов праці // Вестник нац. техн. унів. «ХПИ». - С.97.

6. *Кривченко Д.* Бізнес без травм // Контракти.- 2004.- №23.

7. *Кружилько О.С.* Теоретичне дослідження залежності ефективності заходів з охорони праці від обсягів їх фінансування // Вестник нац. техн. унів. «ХПИ». - С120.

8. *Луценко О.* Виробничий травматизм: фатальні обставини чи суб'єктивна закономірність? // Людина і здоров'я. - №542.

9. *Миценко І.* Дослідження соціально-економічної категорії «безпека умов праці // Україна: аспекти праці. - 2005.- №3.- С.38.

10. *Панов В.* Скільки коштує життя шахтаря? // Надзвичайна ситуація. - 2005. - №9.

11. *Пономаренко В.* Про стан охорони праці на підприємствах агропромислового комплексу // Охорона праці. - 2004. - №4. - С.25.

12. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992. 13. Романчик А. Оцінка стану охорони праці // Охорона праці. - 2004. - №9. - С. 34. 14. Сторчак С. Добробут на роботі: чи це міф для України? // www.kmu.gov.ua.

The article is dedicated to the ground of the economic terms which would induce of the domestic enterprises direction to inculcation of the labor protection measures. The efficiency raise methods of the charges on the prevention of production traumatism and elimination of the harmful influence factors on human life and health are researched.

Стефінін М.Д.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

У статті обґрунтовано концептуальні підходи до інвестиційної політики. Розглянуто погляди вчених на категорію "інвестиція". Здійснено їх узагальнення.

Ключові слова: інвестиція, інвестиційна діяльність, розширене виробництво, капіталовкладення, фінансові ресурси.

I. Вступ. Важливою складовою економічної політики України є активізація інвестиційної діяльності, що повинна стимулювати зростання обсягів різних форм капіталовкладень. Це сприятиме піднесенню економіки держави і поліпшенню добробуту населення. Тому однією з ключових умов успішного розвитку підприємств на основі вдосконалення виробничого потенціалу, розширення та зміцнення позицій на ринку є їх активна та ефективна інвестиційна діяльність.

У ринковому середовищі важливим чинником динамічного розвитку підприємства є ефективна інвестиційна діяльність, завдяки якій воно, маневруючи фінансовими ресурсами, здатне забезпечувати безперебійний процес виробництва й реалізації продукції, а також здійснювати витрати на відновлення та розширення виробництва.

Вагомий внесок в економічну теорію з питань інвестицій внесли зарубіжні й вітчиз-

няні вчені. Дослідження європейських та американських науковців (І. Ансоф, К. Віксель, Д. Кейнс, А. Маршалл, М. Міллер, П. Самуельсон, І. Фішер та ін.), присвячені оцінці ефективності інвестицій в умовах ринкових відносин, мають теоретичне значення. Серед українських авторів та вчених близького зарубіжжя варто відмітити таких, як: І.А. Бланк, І.В. Ліпсіц, О.В. Мертенс, А.А. Пересада, А.В. Попов, С.І. Прилипко, П.С. Рогожин, В.П. Савчук, В.М. Хобта, В.А. Швандар, В.Я. Шевчук та ін.

II. Постановка завдання. Незважаючи на численні наукові розробки, проблема розвитку інвестицій залишається актуальною. Нагальною є потреба вивчення особливостей вітчизняної інвестиційної діяльності з метою їх теоретичного узагальнення, щоб дало імпульс їх активізації серед підприємств.

Сучасне макроекономічне середовище в Україні стримує інвестиційну діяльність підприємств, що поглиблює кризові явища в економіці. Вона характеризується скороченням обсягів нагромадження капіталу, зменшенням частки прибутку, яка спрямовується на розширення виробництва.

III. Результати. В умовах розвитку економічних взаємовідносин між споживачами,

підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому і зовнішньому ринках, гострою проблемою стає ефективне вкладення капіталу, з метою його збільшення або інвестування. Сам термін “інвестиції” походить від латинського слова “invest”, що означає “вкладати” [1, 23] (“investio” – “одягати” [2, 60]). Економічна природа інвестицій обумовлена закономірностями процесу відтворення суспільного продукту й полягає у використанні частини ресурсів для розвитку всіх елементів продуктивних сил суспільства. Джерело інвестицій – фонд накопичення або збережена частина національного доходу, що спрямовується на розвиток виробництва; фонд відновлення, використовуваний для заміни зношених засобів виробництва. Всі складові інвестиційного процесу формують таким чином, щоб структура факторів виробництва забезпечила ефективність розширеного відтворення.

Характеризуючи економічну сутність інвестицій, слід зауважити, що в сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі цей термін трактується по-різному.

О.В. Мертенс вважає поняття “інвестиції” дуже широким, щоб можна було дати йому єдине й вичерпне визначення [3]. В різних розділах економічної науки і різних галузях практичної діяльності його зміст має свої особливості. Так, у макроекономіці інвестиції – це частина сукупних витрат, що складаються з витрат на нові засоби виробництва (виробничі, або фіксовані інвестиції), витрат на нове житло й витрат на приріст товарних запасів. Тобто інвестиції – це частина валового внутрішнього продукту, не спожита в поточному періоді, яка забезпечує приріст капіталу в економіці [4, 128].

У теорії виробництва інвестиції розглядаються як процес створення нового капіталу, включаючи засоби виробництва і людський капітал.

У фінансовій теорії під інвестиціями розуміють придбання реальних або фінансових активів, що становлять сьогоденні витрати, метою яких є отримання майбутніх вигод. Більш точно, інвестиції – це обмін певної сьогоденньої вартості на, можливо, невизначену, майбутню вартість [5, 98].

Науковці В.П. Савчук, С.І. Прилипко, Є.Г. Величко розглядають інвестування як ефективне вкладення капіталу з метою його примноження [6, 78].

В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин зазначають, що інвестиції мають два визначення – фінансове й економічне [12, 5-6]. За першим, інвестиції – це всі види активів (коштів), що вкладаються в господарську діяльність, з метою отримання доходу; а за другим – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов’язані з ним зміни оборотного капіталу. Ідентично розглядає цю проблему А.Ю. Попова [8, 84].

Ю.А. Матькін під інвестиціями розуміє вкладення фінансових і матеріально-технічних засобів в економіку як у межах держави, так і за кордоном, з метою одержання соціального, економічного й екологічного ефекту [4, 123].

Наведене визначення, власне, є тотожним розумінню категорії “інвестиції” в зарубіжній економічній літературі. Поширена інтерпретація інвестицій як набору благ, цінностей, що вкладаються в підприємницьку діяльність з метою одержання доходу (соціального ефекту) в майбутньому.

Водночас у рамках даного уявлення існує безліч модифікацій поняття “інвестиції”, поява яких зумовлена специфікою, традиціями різних економічних шкіл. Так, австрійською школою “граничної корисності” інвестиції трактуються як обмін задоволення сьогоденніх потреб на задоволення їх у майбутньому.

С.Д. Кольцова зазначає, що до недавнього часу категорія “інвестиції” входила у зміст категорії “капітальні вкладення” – здійснення грошових або вартісних витрат на відтворення основних фондів” [9, 82] і розглядалась, як правило, в якості найважливішого показника, що характеризує діяльність будь-якого господарства. Капітальні вкладення (інвестиції), як економічна категорія, представлялись у вигляді системи особливих економічних відносин, пов’язаних з рухом вартості, що авансована в довгостроковому порядку в основні фонди, від моменту виділення коштів до їх реального повернення. Кроком вперед було обґрунтування необхідності включення до капітальних вкладень витрат на формування оборотних фондів.

Визначення капітальних вкладень як синоніму інвестицій (витрати на відтворення основних фондів) мало методологічні недоліки: не враховувався зв’язок вкладень (вит-

рат) коштів з їх віддачею (доходністю); сутність інвестицій звужувалась практично до однієї з форм їх прояву – капітальних вкладень.

Найбільш синтетичним і вдалим, на нашу думку, є визначення, наведене в Законі України “Про інвестиційну діяльність”: інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [10]. Це визначення в основному відповідає міжнародному підходу до уявлень про інвестиційну діяльність як процес вкладання ресурсів в економіку (благ, майнових та інтелектуальних цінностей) з метою одержання прибутку в майбутньому. На думку А.А. Пересади від інвестицій соціальний ефект можна досягати не шляхом прямого капіталовкладення в підприємництво, а через збільшення доходів від інвестиційної діяльності та відповідних надходжень до держбюджету, що спрямовуються на фінансування соціальних програм [11].

За ступенем ризику інвестиції поділяються на безризикові та ризикові. Наприклад, у деяких країнах Західної Європи вкладення в короткострокові державні облігації вважаються безпечними, а прибуток за ними визначає безпечну ставку, використовувану при оцінці внесків як точка відліку інвестиційного ризику. Ступінь ризику, або ступінь непевності, пов’язаний з інвестиціями, залежить, наприклад, від таких чинників, як час, об’єкт вкладення тощо. Ступінь небезпеки залежить від терміну інвестування й одержання результатів, масштабів проекту, його цілей (створення нової продукції, зниження витрат виробництва, розширення обсягу продажів, виконання державного замовлення та ін.). Критеріями оцінки ступеня ризику можуть бути: а) можливість втрати всієї суми розрахункового прибутку (припустимий ризик); б) можливість втрати не тільки чистого прибутку, але й розрахункового валового прибутку після реалізації проекту (критичний ризик); в) можливість втрати всіх активів і банкрутство інвестора (катастрофічний ризик).

Інвестування може відбуватись за одним із таких напрямів: будівництво підприємств, будинків, споруд, здійснюване на нових май-

данчиках і за затвердженим проектом; будівництво наступних черг чинного підприємства, додаткових виробничих комплексів і виробництв, будівництво нових або розширення існуючих цехів із метою збільшення виробничої потужності; реконструкція підприємства. Цей різновид інвестицій необхідний в тому випадку, коли підприємство мусить задовольняти вимоги влади в частині або економічних стандартів, або безпеки продукції, або інших умов діяльності, що не можуть бути забезпечені тільки за рахунок удосконалення менеджменту.

Відповідно до форми своєї діяльності, підприємство може здійснювати або не здійснювати подібного роду операції. З огляду на це, всі потенційні інвестиції можна розділити на дві групи – пасивні, тобто такі, що забезпечують, у кращому випадку, непогіршення показників прибутковості вкладень в операції даної фірми за рахунок заміни застарілого обладнання, навчання нового персоналу замість співробітників, що звільнилися і т. д.; активні інвестиції, тобто такі, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства і його прибутковості, в порівнянні з раніше досягнутими, за рахунок впровадження нової технології, організації випуску товарів, на які є попит, освоєння нових ринків тощо.

Інвестиції, здійснювані при заснуванні або купівлі підприємства, прийнято називати початковими, або нетто-інвестиціями. У свою чергу, бруто-інвестиції складаються з нетто-інвестицій і реінвестицій, причому останні є об’єднанням знову вільних інвестиційних засобів з метою підтримки складу основних фондів підприємства.

Згідно із Законом України “Про інвестиційну діяльність”, під інвестиційною діяльністю розуміють сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави у сфері реалізації інвестицій [10]. Причому інвестування визначається як основа інвестиційної діяльності.

Аналіз концептуальних основ, поглядів учених на проблему інвестицій та інвестиційну ситуацію дає змогу виокремити теоретичні основи та передумови активізації інвестиційного процесу. Інвестиційним процесом є послідовна сукупність дій суб’єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення

інвестицій, з метою одержання прибутку або соціального ефекту. А.А. Пересада називає такі дії інвестиційною діяльністю, а інвестиційний процес наділяє вужчим тлумаченням цього поняття й пов'язує його з обґрунтуванням і реалізацією інвестиційних проектів [11, 5]. У свою чергу, інвестиційний цикл – це комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії інвестиційного проекту. Такої ж думки про зміст циклу дотримується й більшість вітчизняних вчених.

IV. Висновки. З вищевикладеного випливає, що економічний механізм інвестиційної політики потребує подальшого наукового й методичного обґрунтування. Головними її напрямками мають стати забезпечення активізації інвестиційних процесів, відповідно до визначених пріоритетів, посилення економічної відповідальності причетних структур за ефективність рішень у сфері державного інвестування, обґрунтоване використання комерційних та мобілізаційних методів перерозподілу фінансових ресурсів в інтересах здійснення інвестицій, створення дійового й вигідного для масового інвестора механізму залучення тимчасово вільних коштів у пріоритетні інвестиційні проекти.

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: ИТЕМ, 1995. – 447 с.

2. Економічний словник / За ред. П.І. Багрія, С.І. Дорогунцова. – К.: Київська книжкова фабрика, 1973. – 624 с.

3. Мертенс А.В. Инвестиции: Курс лекций по современной финансовой теории. – К.: Киевское инвестиционное агенство, 1997. – 416 с.

4. Маткин Ю.А. Инвестиционная деятельность в условиях перехода к регулируемой рыночной экономике в СССР // Экономика строительства. – 1990. – № 11. – С. 20-25.

5. Харрис Л. Денежная теория – М.: Экономика, 1996. – 380 с.

6. Савчук В.П. та ін. Анализ и разработка инвестиционных проектов. – К.: Абсолют-В, Эльга, 1999. – 304 с.

7. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основы инвестиционной деятельности. – К.: Генеза, 1997. – 384 с.

8. Инвестиционный анализ и регулирование субъектов инвестиционного процесса – Краматорськ: Уzd-во. Донб. гос. машстроит. акад., 1997. – 105 с.

9. Инвестиции: сущность и содержание категории в переходной экономике. – Харьков: Изд-во Харьков. Гос. экон. ун-та, 1996. – 16 с.

10. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Закони України. – К.: Парламентське видання, 1996. – Т.1. – С. 173-180.

11. Пересада А.А. Инвестиційна генеза в Україні. – К.: Лібра, 1998. – 392 с.

Conceptual approaches to the investment policy are considered in the article. The scientists views on the category of investment are grounded. Their generalizations are carried out.

Гвелесіані А.Г.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Поставлено питання про необхідність активізації інвестиційної політики галузей соціальної сфери з обов'язковим врахуванням їх особливостей. Запропоновано джерела залучення додаткових коштів для інвестування в об'єкти соціальної інфраструктури та наведено можливі форми участі приватного капіталу в реалізації інвестиційних проектів.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, інвестиційна політика, соціальні реформи.

I. Вступ. Розвиток галузей соціальної інфраструктури (освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства, тощо) має значний вплив на формування та ефективно використання людського капіталу, який є ключовим фактором еконо-

мічного зростання. Стагнація інвестиційних процесів у галузях соціальної інфраструктури обумовлює необхідність активізації інвестиційної діяльності та значного нарощування обсягів інвестицій. Кожна складова соціальної інфраструктури (охорона здоров'я; освіта; побутове обслуговування населення й житлово-комунальне господарство; культура й мистецтво; фізична культура й спорт; торгівля й громадське харчування, тощо) має свою економічну і організаційну специфіку, різні рівні підпорядкування та системи фінансового забезпечення. Тому політика залучення інвестицій в кожній з галузей соціальної інфраструктури має свої особливості.

II. Постановка завдання. Питанням розвитку та реформування соціальної інфраструктури в період трансформації економіки